



ישראל פלמנבאום  
israflam@inter.net.il

# ענף החלב בעולם ומגמות לעתיד

ענף החלב ידע בשנים האחרונות תנועתיות גדולה במחירים, באספקות וגם בהיקפי הסחר בחומרי גלם חלבניים בעולם.

הסיבות שהיו לתנועתיות, נשארות דומות גם בשנים הקרובות ויש להתארגן שהמחירים יעלו וירדו בתקופות קצרות יחסית. ד"ר ישראל פלמנבאום עוקב אחר הנעשה בעולם וסוקר את ההתפתחויות האחרונות

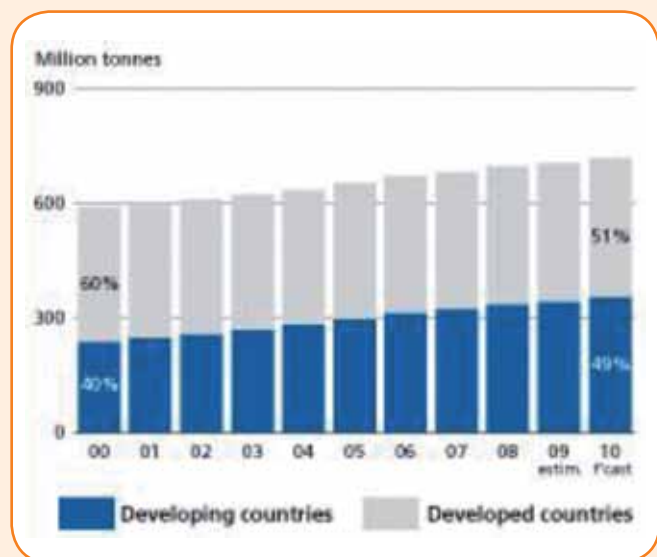
## אירועי 2009 והצפוי בעשור הקרוב בענף החלב העולמי

קשה להתייחס לאירועי שנת 2009 בענף החלב העולמי, מבלי להתייחס למה שקרה בענף בשלוש השנים שקדמו לשנה זו, ושבהן חלו תהפוכות משמעותיות בהיצע ובביקוש לחלב, שהשפיעו על מחירו ליצרנים במדינות השונות, ועל מחיר חומרי הגלם החלבניים בשוק הבין-לאומי. במאמר זה אנסה, בעזרת פרסומים אחרונים של מכוני חקר שווקים של ארגונים בין-לאומיים העוסקים בנושא, כמו ארגון המזון והחקלאות של האו"ם (FAO) והפדרציה הבין-לאומית של יצרני החלב (IDF), לנתח את הסיבות לעליית המחירים בשנים 2006-2007, צניחתם בשנת 2008 והעלייה המהירה שנרשמת בחודשים האחרונים.

בשנים הקרובות.

בכל הקשור להיקפי הייצור, קיימת מגמה של עלייה בייצור החלב, החל מאמצע 2009 וייצור החלב העולמי בשנה זו צפוי להסתכם ב-700 מיליארד ליטר. עלייה בייצור העולמי צפויה להימשך גם בשנת 2010. קצב הגידול בייצור החלב מהיר יותר, כצפוי, במדינות המתפתחות בהשוואה למדינות המפותחות וצפוי שפעור זה ימשיך להתרחב בעשור הקרוב. בשנת 2010 צפוי ייצור החלב העולמי להגיע ל-714 מיליארד ליטר (עלייה של 2% בהשוואה לשנת 2009), זאת כתוצאה מעלייה של 4% במדינות המתפתחות וייצור בהיקף דומה, ואולי אף ירידה קלה בייצור, במדינות המפותחות, כפי שניתן לראות בטבלה הבאה.

השינוי בעשור האחרון של ייצור חלב במדינות מתפתחות ומפותחות



**עיקר הגידול בייצור החלב בעולם צפוי, להיות במדינות המתפתחות ובעיקר באסיה (הודו וסין). ייצור החלב במדינות אלה עשוי לעלות ב-3% בהשוואה לשנה קודמת ויעמוד בשנה הקרובה על 255 מיליארד ליטר (בדומה להיקף הייצור במדינות האיחוד האירופי ובארה"ב גם יחד)**

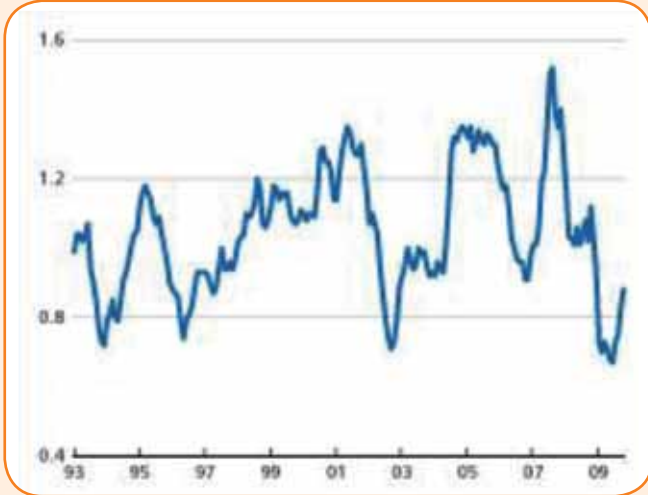
כמו כן, אביא את התחזיות של גופים אלה לשאלה, לאן "הולכים" השווקים הבין-לאומיים של מוצרי החלב בטווח של העשור הקרוב, תוך איתור של הגורמים שעשויים לסייע להתאוששות הענף במדינות השונות.

דוח תקופתי שפורסם לאחרונה ע"י ארגון המזון של האו"ם FAO מנתח את אירועי שנת 2009 בענף החלב בעולם ומנסה לחזות את הצפוי לנו

## מחירי המזון לבעלי החיים

מחיר המזון לבע"ח ובעיקר הגרעינים היה גבוה יחסית וירד פחות, בהשוואה למחיר חומרי הגלם החלביים. הדבר הוביל ליחס מזון:חלב ה"רע ביותר" שהיה לענף החלב במדינות אלה בעשורים האחרונים, כפי שניתן לראות באיור הבא:

יחס מחירים מזון: חלב בעשור האחרון



כתוצאה מיחס זה בין מחירי התשומה העיקרית והתפוקה, משקי חלב רבים באירופה, בארה"ב ובמדינות נוספות בעולם, מצאו את עצמם במהלך שנת 2009 במצב שבו אינם יכולים לכסות אפילו את עלויות הייצור. נראה שלהימשכות מצב זה תהיינה השלכות מרחיקות לכת, על מספר הרפתות ומבנה ענף החלב, במדינות אלה.

## היקף הסחר הבין-לאומי במוצרי חלב ובחומרי גלם חלביים

היקף הסחר הבין-לאומי בחומרי גלם חלביים צפוי לקטון בשנת 2009 בכ-5% בהשוואה לשנה קודמת ולעמוד על 38.5 מיליארד ליטר (6% מהיקף הענף בעולם), פועל יוצא מהמתואר בחלקו הראשון של מאמר זה. עיקר הירידה בסחר הבין-לאומי נובע מירידה בחלקם של האיחוד האירופי וארה"ב בסחר בשנה זו. האיחוד האירופי, המהווה כשליש מהסחר הבין-לאומי בחלב (14 מיליארד ליטר בשנה) צמצם בשנה זו את חלקו בשוק העולמי בכ-3 מיליארד ליטר (ירידה של 20% בחלקה של אירופה בסחר הבין-לאומי). עיקר הירידה נובע, כאמור, מהעובדה שמחירים נמוכים מאוד בעולם, מתחת לעלויות הייצור המקומי באירופה, הובילו את קברניטי הענף באיחוד לצמצם את חלקם בייצוא ולהפנות את מלאי האבקה והחמאה לשוק המקומי, על ההשלכות הקשות, שהיה ויש עדיין לצעד זה, על מחירי החלב המשולמים ליצרני החלב האירופיים.

## מחירי החלב בעולם

מחיר החלב הבין-לאומי, שהתאפיין ביציבות בשבע השנים הראשונות של העשור האחרון, עבר כאמור, תהפוכות רבות בשלוש השנים האחרונות. ארגון ה-FAO מפרסם באופן קבוע את "מדד מחיר החלב בעולם". הפרסום האחרון שיצא בסוף שנת 2009 מצביע על עלייה מהירה במחיר חומרי הגלם החלביים בשוק הבין-לאומי, זאת לאחר



ייצור החלב בהודו ובסין צפוי לגדול מאוד

עיקר הגידול בייצור החלב בעולם צפוי, כאמור, להיות במדינות המתפתחות ובעיקר באסיה (הודו וסין). ייצור החלב במדינות אלה עשוי לעלות ב-3% בהשוואה לשנה קודמת ויעמוד בשנה הקרובה על 255 מיליארד ליטר (בדומה להיקף הייצור במדינות האיחוד האירופי ובארה"ב גם יחד). בשנת 2010 צפוי הענף במדינות אלה להמשיך לגדול בשיעור ניכר (4% בהודו ו-9% בסין) ולהגיע ל-270 מיליארד ליטר. דרום אמריקה תייצר בשנת 2009 כ-58 מיליארד ליטר חלב, מהם 28 מיליארד ייוצרו בברזיל ו-10 מיליארד בארגנטינה. מחירים נמוכים ליצרן ובצורות, הגבילו את ייצור החלב במדינות דרום אמריקה, בעיקר במשקים המתבססים על מרעה. כתוצאה מכך, לא צפוי ייצור החלב, בחלק זה של העולם, לגדול משמעותית בשנה זו וככל הנראה גם בשנה הבאה.

ייצור החלב באוקיינייה (אוסטרליה וניו זילנד) יעמוד בשנת 2009 על 26 מיליארד ליטר (גידול של 6% בייצור השנתי). עיקר הגידול צפוי בניו זילנד, המייצרת 16 מיליארד ליטר בשנה ומייצאת כ-95% מכלל הייצור שלה, פועל יוצא מרווחיות גבוהה יחסית הנובעת מייצור בעלויות נמוכות, המבוסס בעיקר על מרעה טבעי.

ייצור החלב ב-27 מדינות האיחוד האירופי עומד על 155 מיליארד ליטר בשנה. היקף הייצור לא השתנה בשנת 2009 בהשוואה לשנה קודמת ויישאר, ככל הנראה, בהיקף דומה גם ב-2010, זאת למרות תוספת המכסה שחולקה ורשת הביטחון שנתן האיחוד לתמיכה בייצוא.

ההאטה בכלכלת העולם שגרמה לירידה בביקושים לחלב במדינות האיחוד, הביאה ליצירה מחודשת של מלאי אבקה וחמאה בהיקפים ניכרים. מציאות זו, יחד עם הירידה שנרשמה במחירים הבין-לאומיים של חומרי גלם חלביים (עקב ירידה בביקושים והיצע רב בכל מדינות העולם), הובילו להפניית חלק ניכר ממלאי האבקה והחמאה לצריכה בשוק הפנים אירופי ובעקבות זאת, לירידה ניכרת במחיר המשולם ע"י המחלבות ליצרנים, לעתים עד כדי מחצית המחיר ששולם רק שנה קודם לכן.

ייצור החלב בארה"ב צפוי לעמוד בשנת 2009 על 85 מיליארד ליטר - ירידה של 1% בהשוואה לשנה קודמת. הירידה נובעת מירידה ניכרת במחיר המשולם ליצרן. גם כאן, בעקבות מלאים שנוצרו עקב ירידה בביקושים וייצור עודף בשנים קודמות.



גם באירופה קטנים סוגרים והאחרים גדלים

## מדד מחירי החלב בשוק הבין-לאומי, שעמד על 114 נקודות בשיא השפל שלו בפברואר 2009, עומד היום על 209 נקודות, עליה של 82% כאשר, בנובמבר בלבד, עלה מחיר החלב ב-32%

במדינות האיחוד האירופי. ההסבר מצוי ככל הנראה, כמו תמיד, בשילוב של מספר גורמים, בצד ההיצע ובצד הביקוש:

### בצד ההיצע ניתן למנות את הגורמים באים:

- שימוש במלאי האירופי לתצרוכת פנימית עקב המחיר הבין-לאומי הנמוך.
- סטגנציה או ירידה בייצור במדינות האיחוד האירופי ובארה"ב, עקב רוחחיות נמוכה ופרישת יצרנים רבים מהענף במדינות אלה (בארה"ב יש אפילו סבסוד פדרלי המיועד להוצאה מסיבית של פרות מהעדר ועד היום קטן העדר האמריקאי ביותר מ-300 אלף ראש).
- צמצום מסוים בהיקף העלייה הצפויה בייצור באוקיינוס הדרום אמריקה, עקב מחירים נמוכים ליצרן ואירועים אקלימיים בשנת "אל ניניו", הידועה כגורם שלילי בחקלאות, בעיקר בחצי הכדור הדרומי.

### בצד הביקוש ניתן למנות את הגורמים באים:

- שיפור במצב הכלכלי במדינות העולם שמביא לעלייה בביקוש למזון.
- המשך העלייה בתוצר לנפש במדינות דרום מזרח אסיה, שתורם לעליית רמת החיים של תושביהן ומתבטא, בין היתר, בהגדלה ניכרת של צריכת לחלב לנפש, בעיקר באוכלוסייה העירונית הגדלה.
- עליית מחירי הנפט המובילה לעלייה בהכנסות יצרניות הנפט ועלייה בייבוא חומרי גלם חלביים אליהן.

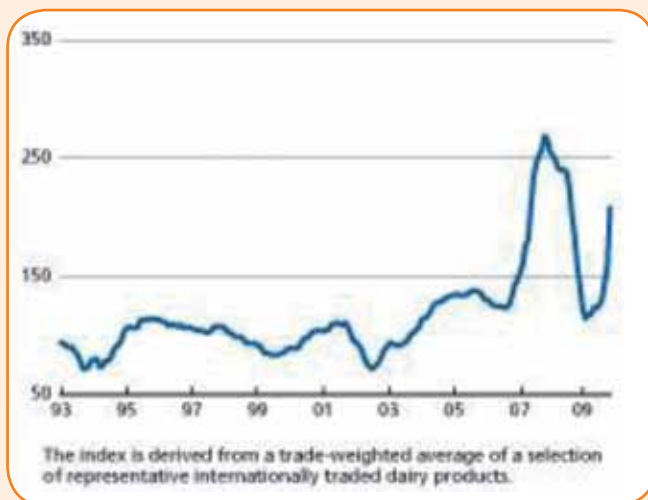
מכל מקום, המשך העלייה, שלה אנו עדים בחודשים האחרונים, אינו מובטח ומותנה במדיניות שתניקט ע"י מדינות האיחוד ויצואניות החלב האחרות. המשך עליית מחירים בשוק הבין-לאומי עשויה לעודד

טבלה 1. מוצגות מגמות בצריכה ובסחר הבין-לאומי בחומרי גלם חלביים בשנתיים האחרונות ותחזית לשנה הקרובה.

המדד	2008	2009	2010	שינוי 09-10
מאזן עולמי בענף החלב				
ייצור (מיליארד ליטר)	692	701	714	1.8%
סחר בין-לאומי (מיליארד ליטר)	40.5	38.6	40.6	- 5.2%
סחר בין-לאומי כאחוז מייצור עולמי	5.9%	5.5%	5.7%	-
היצע וביקוש				
צריכה שנתית לנפש (ליטר)	103.7	103.8	104.5	0.7%
צריכה לנפש- מדינות מפותחות (ליטר)	246	248	248	-
צריכה לנפש - מדינות מתפתחות (ליטר)	66	66	67	2%

העלייה הבולטת בשנת 2006 והירידה שבעקבותיה. מגמת השינוי במחיר החלב מוצגת באיור הבא:

### מדד מחירי החלב בשוק הבין-לאומי בעשור האחרון



מדד מחירי החלב בשוק הבין-לאומי, שעמד על 114 נקודות בשיא השפל שלו בפברואר 2009, עומד היום על 209 נקודות, עליה של 82% כאשר, בנובמבר בלבד, עלה מחיר החלב ב-32%. העלייה מבטאת חששות בשווקים הבין-לאומיים מהיוצרות מחסור שעלול להוביל את השווקים שוב ובהפתעה, כמו לפני שלוש שנים, למחירי שיא של כל הזמנים. העלייה במחירים חלה בכל סוגי חומרי הגלם החלביים והגיעה לרמות שלא נראו מאז אוגוסט 2008. העלייה הגדולה ביותר הייתה במקטע החמאה אשר הכפיל את עצמו ועומד בסוף 2009 על 3,700 דולר לטון. מחיר אבקת חלב, מלא ורזה, עלה בשיעורים של כ-90% ועומד כיום על כ-3,500 דולר לטון.

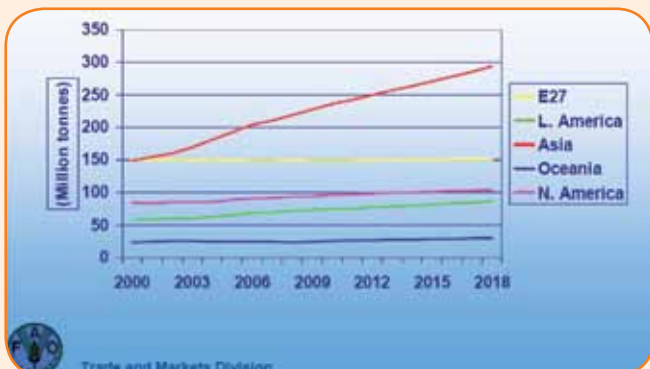
הסיבות לעלייה זו אינן ברורות דיין בעת כתיבת הדוח, בעיקר לאור העובדה שעדיין קיימים מלאים גדולים של חמאה ואבקת חלב רזה

להשפיע באופן ניכר על הביקוש לחלב בשנים הקרובות. איור שני, שהוא פועל יוצא מקודמו, מציג את מגמת העלייה בייצור החלב בעולם, בעשור הקרוב, שממנה ניתן לראות כי מרבית הגידול בייצור תהיה במדינות אסיה, שעשויות להכפיל את הייצור בהן, תוך עשור, גידול שאין לו תקדים בהיסטוריה של ענף החלב בעידן המודרני.

### ניתן לסכם ולומר כי:

- הגורמים לעלייה בביקוש לחלב בעולם לפני שלוש שנים, עדיין קיימים היום ויתחזקו עם השיפור בכלכלת העולם.
- צפוי המשך השיפור במאפייני הסחר הבין-לאומי שיכלול עלייה בביקושים לחלב בכלל, ובמוצרי פרמיום (גבינות ומוצרים מוגמרים), בעיקר בשווקים המתעוררים. בטווח הבינוני, צפוי שהביקוש לחומרי גלם חלביים בעולם יהיה רב מההיצע, מה שעשוי להשפיע על מחירים.
- צפויה הגברת הגלובליזציה בענף החלב העולמי, שתבטא בהרחבת הסחר הבין-לאומי אל מעבר ל-6% מהיקף הענף כיום.
- עלויות הייצור צפויות להמשיך להיות גבוהות יחסית, בעיקר בממשקי ההזנה המבוססים על גרעינים ומכאן, שיגדל היתרון בסחר הבין-לאומי שיש ליצרניות על בסיס מרעה טבעי.
- צפוי המשך במגמת הצמצום בתמיכות הניתנות ליצרני החלב במדינות המפותחות והקטנת המעורבות של הממשלות במדינות אלה במשק החלב.
- מחירי החלב יושפעו בטווח הקצר והבינוני ממצב עודפי האבקה והחמאה במדינות השוק האירופי ויעלו רק לאחר היעלמות מלאים אלה, או לחלופין, עלייה מעבר לצפוי בביקוש לחלב במדינות השווקים המתעוררים ובעיקר במדינות מפיקות הנפט (אם מחירו של זה ימשיך לעלות).
- עלויות ההזנה לשם ייצור החלב לא צפויות לרדת בטווח הבינוני והארון, בעיקר עקב תחזית למחיר, גבוה יחסית, לגרעינים. משמעות הדבר היא שהמחיר הבין-לאומי של חומרי הגלם החלביים יצטרך להתאים עצמו למציאות זו ויהיה גבוה מהמחיר שנקבע בעבר, לפי עלויות הייצור בניו זילנד (ככל הנראה יהיה המחיר הבין-לאומי קרוב לעלויות ייצורו בארה"ב).
- אחד המשתנים בעלי ההשפעה הרבה ביותר על המחירים הבין-לאומיים של חומרי גלם חלביים יהיה מעמדו של הדולר האמריקאי, מטבע שבו מתנהל הסחר הבין-לאומי, למטבעות האחרים. ■

### הגידול הצפוי בייצור החלב באזורים שונים בעשור הקרוב



יתרון למרעה הטבעי בניו זילנד

את מדינות האיחוד להפנות את מרבית מלאי החמאה והאבקה, שעדיין נמצאים ברשותן, לייצוא ויחד עם מאמצים להגברת הייצור המקומי במדינות היבואניות, עקב מחיר הייבוא הגבוה, עשויים להוביל לעצירת העלייה במחירים הבין-לאומיים ואף לירידה.

בכלל, עלינו ככל הנראה, להתרגל ל"תנודתיות" רבה יותר ובתדירות גבוהה יותר במחירי חלב בשוק הבין-לאומי, בעיקר עקב "כניסתם למשחק" של גורמים שלא היו קיימים בעבר ובהם, הצטרפות מיליונים רבים של צרכני חלב חדשים במדינות העולם השלישי ובעיקר באסיה, בצד הביקושים, ו"תאונות אקלימיות" כמו בצורות והצפות שתדירותן עלתה לאחרונה, ככל הנראה בגלל ההתחממות הגלובלית, מצד ההיצע.

## עלויות הייצור צפויות להמשיך להיות גבוהות יחסית, בעיקר בממשקי ההזנה המבוססים על גרעינים ומכאן, שיגדל היתרון בסחר הבין-לאומי שיש ליצרניות על בסיס מרעה טבעי

### מה אם כן צפוי בענף החלב העולמי בעשור הקרוב?

את הצפוי לנו בעשור הקרוב מבטאים בצורה הטובה שני האירורים הבאים. האזור הראשון מצביע על העלייה הצפויה בגודל האוכלוסייה העירונית בעולם, בעיקר במדינות המתפתחות, אוכלוסייה שצפויה

### הגידול הצפוי בעשור הקרוב באוכלוסייה העירונית של מדינות מפותחות (ירוק) ומדינות מתפתחות (אדום)

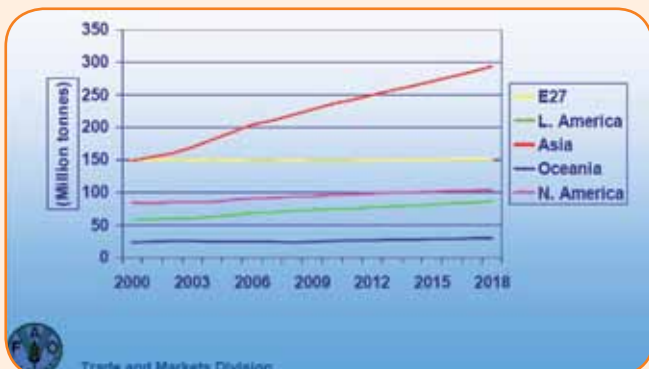


להשפיע באופן ניכר על הביקוש לחלב בשנים הקרובות. איור שני, שהוא פועל יוצא מקודמו, מציג את מגמת העלייה בייצור החלב בעולם, בעשור הקרוב, שממנה ניתן לראות כי מרבית הגידול בייצור תהיה במדינות אסיה, שעשויות להכפיל את הייצור בהן, תוך עשור, גידול שאין לו תקדים בהיסטוריה של ענף החלב בעידן המודרני.

### ניתן לסכם ולומר כי:

- הגורמים לעלייה בביקוש לחלב בעולם לפני שלוש שנים, עדיין קיימים היום ויתחזקו עם השיפור בכלכלת העולם.
- צפוי המשך השיפור במאפייני הסחר הבין-לאומי שיכלול עלייה בביקושים לחלב בכלל, ובמוצרי פרמיום (גבינות ומוצרים מוגמרים), בעיקר בשווקים המתעוררים. בטווח הבינוני, צפוי שהביקוש לחומרי גלם חלביים בעולם יהיה רב מההיצע, מה שעשוי להשפיע על מחירים.
- צפויה הגברת הגלובליזציה בענף החלב העולמי, שתבטא בהרחבת הסחר הבין-לאומי אל מעבר ל-6% מהיקף הענף כיום.
- עלויות הייצור צפויות להמשיך להיות גבוהות יחסית, בעיקר בממשקי ההזנה המבוססים על גרעינים ומכאן, שיגדל היתרון בסחר הבין-לאומי שיש ליצרניות על בסיס מרעה טבעי.
- צפוי המשך במגמת הצמצום בתמיכות הניתנות ליצרני החלב במדינות המפותחות והקטנת המעורבות של הממשלות במדינות אלה במשק החלב.
- מחירי החלב יושפעו בטווח הקצר והבינוני ממצב עודפי האבקה והחמאה במדינות השוק האירופי ויעלו רק לאחר היעלמות מלאים אלה, או לחלופין, עלייה מעבר לצפוי בביקוש לחלב במדינות השווקים המתעוררים ובעיקר במדינות מפיקות הנפט (אם מחירו של זה ימשיך לעלות).
- עלויות ההזנה לשם ייצור החלב לא צפויות לרדת בטווח הבינוני והארון, בעיקר עקב תחזית למחיר, גבוה יחסית, לגרעינים. משמעות הדבר היא שהמחיר הבין-לאומי של חומרי הגלם החלביים יצטרך להתאים עצמו למציאות זו ויהיה גבוה מהמחיר שנקבע בעבר, לפי עלויות הייצור בניו זילנד (ככל הנראה יהיה המחיר הבין-לאומי קרוב לעלויות ייצורו בארה"ב).
- אחד המשתנים בעלי ההשפעה הרבה ביותר על המחירים הבין-לאומיים של חומרי גלם חלביים יהיה מעמדו של הדולר האמריקאי, מטבע שבו מתנהל הסחר הבין-לאומי, למטבעות האחרים. ■

### הגידול הצפוי בייצור החלב באזורים שונים בעשור הקרוב



יתרון למרעה הטבעי בניו זילנד

את מדינות האיחוד להפנות את מרבית מלאי החמאה והאבקה, שעדיין נמצאים ברשותן, לייצוא ויחד עם מאמצים להגברת הייצור המקומי במדינות היבואניות, עקב מחיר הייבוא הגבוה, עשויים להוביל לעצירת העלייה במחירים הבין-לאומיים ואף לירידה.

בכלל, עלינו ככל הנראה, להתרגל ל"תנודתיות" רבה יותר ובתדירות גבוהה יותר במחירי חלב בשוק הבין-לאומי, בעיקר עקב "כניסתם למשחק" של גורמים שלא היו קיימים בעבר ובהם, הצטרפות מיליונים רבים של צרכני חלב חדשים במדינות העולם השלישי ובעיקר באסיה, בצד הביקושים, ו"תאונות אקלימיות" כמו בצורות והצפות שתדירותן עלתה לאחרונה, ככל הנראה בגלל ההתחממות הגלובלית, מצד ההיצע.

## עלויות הייצור צפויות להמשיך להיות גבוהות יחסית, בעיקר בממשקי ההזנה המבוססים על גרעינים ומכאן, שיגדל היתרון בסחר הבין-לאומי שיש ליצרניות על בסיס מרעה טבעי

### מה אם כן צפוי בענף החלב העולמי בעשור הקרוב?

את הצפוי לנו בעשור הקרוב מבטאים בצורה הטובה שני האירורים הבאים. האזור הראשון מצביע על העלייה הצפויה בגודל האוכלוסייה העירונית בעולם, בעיקר במדינות המתפתחות, אוכלוסייה שצפויה

הגידול הצפוי בעשור הקרוב באוכלוסייה העירונית של מדינות מפותחות (ירוק) ומדינות מתפתחות (אדום)

